

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

ESTRATÈGIA D'INNOVACIÓ DOCENT EN L'ÀMBIT D'HISTÒRIA DE L'ART A TRAVÉS D'UNA EXPERIÈNCIA DE COL·LABORACIÓ ACTIVA ENTRE SECUNDÀRIA I UNIVERSITAT

[ARS MEMORIAE]

Lozano López, Esther

UNED-Institut Jaume I de Salou

URV

Història, Història de l'Art

Ins Jaume I, Advocat Gàllego, s/n, 43040, Salou, Tarragona, Espanya

Facultat de Lletres, Avinguda Catalunya 35, 43002, Tarragona, Espanya

elozano6@xtec.cat

Serrano Coll, Marta

UNED-Institut Jaume I de Salou

URV

Història, Història de l'Art

Ins Jaume I, Advocat Gàllego, s/n, 43040, Salou, Tarragona, Espanya

Facultat de Lletres, Avinguda Catalunya 35, 43002, Tarragona, Espanya

marta.serrano@urv.cat

1. **RESUM:** Presentació del Grup de Treball "Ars Memoriae" que tenim establert a la URV amb alguns centres de Secundària. Posarem sobre la taula els motius que ens van instar a buscar aquest marc de col·laboració entre ambdúes etapes formatives, els objectius que ens proposem i els resultats aconseguits.

En aquestes línies descrivim l'experiència, presentem els resultats obtinguts i valorem l'activitat realitzada durant el curs 2015-2016: una pràctica experimental d'innovació docent en el marc de la Història.

2. **ABSTRACT:** We want to present our Working Group "Ars Memoriae" established among URV and some High Schools. We will explain the reasons which pull us to develop this cooperation between both formative stages, goals we set and results obtained.

In these lines we describe the experience, we present the results and we evaluate the activities carried out during the 2015-2016 academic year: an innovative method of teaching in the context of History of Art based in Learning projects (PBL) .

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

---

3. PARAULES CLAU: Innovació docent, Història de l'Art, Secundària, Universitat, Recerca, aprenentatge recíproc

KEYWORDS: Teaching Innovation, History of Art, High School, University, Research, Reciprocal learning

4. DESENVOLUPAMENT:

1.- Introducció

Aquest article té com objectiu presentar un projecte de col·laboració entre Secundària (INS Jaume I, Salou) i Universitat (Universitat Rovira i Virgili, Tarragona) que, durant el curs 2015-2016, ha cristal·litzat en una pràctica experimental d'innovació docent en el marc de la Història de l'Art i recolçada en l'Aprenentatge Basat en Projectes (ABP/PBL). En aquestes línies descrivim l'experiència, presentem els resultats obtinguts i valorem l'activitat.

Durant octubre, novembre i desembre de 2015 varem desenvolupar el programa Secundària i Universitat: A la cerca de col·laboracions, intercanvis i espais compartits en la Història de l'Art adreçat als alumnes i professors d'ambdúes etapes formatives (concretament, els vinculats amb els cursos de 1r de Batxillerat i 2n del Grau d'Història de l'Art). En aquesta edició, que deriva d'activitats anteriors a les que farem esment, varem indicar especialment en el rol actiu dels estudiants dels dos centres implicats que, de forma voluntària, van participar en la proposta de recerca i de gestió d'informació (de manera cooperativa i creativa) i en el desenvolupament de noves metodologies i eines d'aprenentatge enmarcades en el patrimoni artístic (1). Aquest projecte de co·laboració entre els alumnes els ha apropat a una realitat concreta dins del seu entorn vital que ha consistit en posar en pràctica les seves habilitats en una situació real i de caràcter professionalitzador.

2.- Els precedents

La iniciativa de generar sinèrgies entre Secundària i Universitat parteix, en realitat, d'una consciència i d'una reflexió profunda que, sobre la Història de l'Art i el seu paper en la societat, portem realitzant des de fa anys. Aquesta preocupació va derivar en la realització de dos workshop, celebrats en la URV i coordinats per Marta Serrano: el dia 12 de desembre de 2012 es va dur a terme El rol actual de la Història de l'Art (I): Del purgatori acadèmic al compromís social i, el 18 de desembre de 2013, El rol actual de la Història de l'Art (II): Visions perifèriques d'una professió (2)

Aviat es va posar de manifest la necessitat i possibilitat de focalitzar els nostres esforços en generar un diàleg fructífer per establir ponts entre les principals etapes formatives dels nostres estudiants (al cap i a la fi, els futurs professionals de la disciplina de la Història de l'Art), i així

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

---

reflexionar sobre els processos d'ensenyament-aprenentatge i valorar i millorar les eines docents. D'aquesta manera, el 15 de desembre de 2014, es va desenvolupar, en el marc de la URV i coordinat per Marta Serrano i Esther Lozano, el primer workshop Secundària i Universitat: A la cerca de col·laboracions, intercanvis i espais compartits en la Història de l'Art. En ell, es dugué a terme un intercanvi de coneixements i experiències docents entre professors de BAT i professors d'Universitat (3). Gairebé vint docents de Secundària i Universitat, entre assistents i convidats, van exposar la realitat diària que ens trobem en les aules, qüestió fonamental per entendre la formació dels alumnes que arriben a la Universitat i l'estat d'orfandat (terme emprat per més d'un assistent) amb el qual es troben, en general, els professors de l'última etapa formativa prèvia a la universitària. Així, davant la urgència que els professionals dels dos nivells treballessin sistemàticament sobre els models pedagògics, les estratègies metodològiques, els recursos didàctics, la qualitat de la bibliografia, els criteris i instruments d'avaluació, sense oblidar les necessitats, febleses i característiques peculiars dels alumnes d'aquesta etapa de transició (BAT i primers dos anys del Grau universitari), es va considerar imperiós generar un espai, amb continuïtat en el temps, per tal d'intercanviar idees i generar noves experiències.

La nostra proposta partia de la voluntat de crear un referent en l'àmbit de Tarragona dedicat a assentar les bases d'una tasca integrada i no fragmentada per la posada en comú de projectes innovadors en les matèries d'Història de l'Art. El Grup de Treball d'Innovació Docent Ars Memoriae, reconegut per l'ICE de la URV (7002060021 i enmarcat dins del Pla de Formació Permanent) (4), ha nascut per tal de cobrir el que considerem una carència: el diàleg real i el treball compartit entre els professors d'ambdues etapes. I la tasca que desenvolupem parteix d'aquests tres grans eixos:

1. Treballar conjuntament entre els dos àmbits de formació per establir ponts i sinèrgies i implementar millores d'ensenyament/aprenentatge
2. Idear treballs col·laboratius amb continuïtat per analitzar críticament les respectives pràctiques educatives, per superar l'aïllament real que, en l'actualitat, mantenen els Instituts i les Universitats, i per complir amb la missió de la Universitat entorn la transferència i difusió dels coneixements científico-tècnics i pedagògics (amb la intenció de millorar la trajectòria escolar i, també, de facilitar el passatge dels alumnes al nivell superior)
3. Generar noves eines, habilitats i estratègies associades a la innovació docent (5).

És a dir, ens proposem generar espais de treball (físics i virtuals) entre l'alumnat i el professorat de les dues etapes formatives que possibilitin l'anàlisi crític de les pràctiques educatives en el context en què aquestes es desenvolupen.

Per satisfer aquests tres grans eixos d'Ars Memoriae, i en la línia d'obrir el projecte a nous agents (el curs passat l'activitat havia estat focalitzada exclusivament en el diàleg entre els professors dels dos àmbits), les aquí signants, Esther Lozano i Marta Serrano, hem dut a terme,

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

---

durant aquest curs 2015-2016, una nova activitat pilot centrada en els alumnes majors i menors d'edat. Així, els estudiants han estat els protagonistes indiscutibles i els agents actius de l'experiència (6).

3.- Objectius de l'activitat i propòsit de l'experiència

Després de constatar que molts estudiants a l'arribar a la Facultat no disposen de les eines metodològiques que els permetin incorporar-se al medi universitari; després de verificar que un dels principals estímuls que els alumnes reben a Secundària per entrar al món universitari són els docents i les matèries que es constitueixen com a referents; i després de comprovar que els alumnes de la Universitat, de vegades, no veuen l'aplicació de les seves habilitats i coneixements en la realitat quotidiana, vam decidir dissenyar aquesta activitat per tal de solventar algunes d'aquestes evidències.

Amb la intenció de que els propis estudiants universitaris ensenyessin a gestionar la informació, despertessin les potencialitats de cada estudiant de secundària, el motivessin, arbitressin els possibles conflictes i situacions de tensió entre els grups, i dinamitzessin i coordinessin els passos a seguir per dur a terme l'exercici final, l'activitat va tenir com a primers protagonistes els estudiants del Grau. Analitzada, compresa i organitzada la seva missió, els nous protagonistes passaven a ser els alumnes de BAT que, després de treballar les competències, capacitats, habilitats i actituds requerides al Currículum de la matèria marcat per la Generalitat (comunicativa, gestió i tractament de la informació, dimensió social i cívica, coneixement i interacció amb el món, observació, anàlisi i interpretació de les obres d'art i desenvolupament de la sensibilitat estètica) (7), havien de mostrar amb la realització de l'exercici final els resultats del seu aprenentatge.

Aquest objectiu principal es recolzava amb aquests altres:

1. Mantenir les relacions ja establertes entre part del professorat dels dos nivells per tal d'assolir un diagnòstic compartit i un pla de treball conjunt que articulés els objectius del trànsit de Secundària a Universitat.
2. Posar en pràctica un treball col·laboratiu entre dos nivells educatius, integrant tot l'alumnat de 1r BAT (etapa postobligatòria) i una part dels alumnes de 2n del Grau en Història de l'Art (de caràcter voluntari) per garantir un aprenentatge recíproc, reflexiu i cooperatiu (8).
3. Augmentar l'autoestima dels estudiants amb amb el compromís dels alumnes que assolien una responsabilitat compartida i preparar-los pel món laboral ja que ells mateixos havien de planejar i desenvolupar el cos del projecte, intercanviar idees, prendre decisions i gestionar de forma eficaç el temps.
4. Encoratjar als estudiants a millorar les seves competències i els seus resultats d'aprenentatge a través de noves estratègies educatives vinculades a una activitat de

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

---

caràcter professionalitzador que es va oferir amb el format de simulacre o ABP/PBL (9). Els alumnes havien de reflectir per escrit els avenços assolits durant el projecte mitjançant diaris d'aprenentatge i portafolis (10).

5. Proveir un apropament dels alumnes de Secundària a la cultura universitària amb activitats de participació directa i oferir als alumnes universitaris un apropament a un futur entorn professionalitzador.

6. Complir amb la missió de la Universitat en la transferència i difusió dels coneixements tant científico-tècnics com pedagògics, amb la finalitat d'afavorir la millora de la trajectòria escolar en el seu pas al nivell superior.

7. Analitzar els resultats i proposar conclusions vàlides per implementar en actuacions futures.

8. Difondre aquesta pràctica per visibilitzar el treball realitzat.

4.- Descripció i desenvolupament de l'activitat

L'activitat es va desenvolupar al llarg dels mesos d'octubre, novembre i desembre i, com queda dit, van participar alumnes de 1r de BAT que cursen la matèria d'Història de l'Art (ara, durant el curs 2016-2017 anomenada Fonaments de l'Art I) dins la Modalitat d'Arts (que ofereix dos itineraris: Arts plàstiques, imatge i disseny i Arts escèniques, música i dansa), i els estudiants del Grau en Història de l'Art (2on curs), concretament els alumnes d'Art Clàssic.

L'experiència va ser de tipus simulacre: els alumnes de Grau havien de promoure que els alumnes de Secundària organitzessin un itinerari, de dues hores i mitja de durada, per la Tarragona romana, principalment a la Part Alta de la ciutat oferint algun tret original que anés més enllà que les tradicionals explicacions que se solen oferir durant les visites concertades. Per dur-ho a terme, havien d'assessorar-los convenientment assolint competències de l'assignatura universitària, tant nuclears, transversals com específiques (11). D'aquesta manera, els alumnes d'Art Clàssic del Grau d'Història de l'Art van adquirir el rol de documentalistes, orientadors i assessors, per tal d'integrar les obres romanes més representatives i emblemàtiques de la ciutat que, evidentment, formen part dels temaris de les assignatures a totes dues etapes i ajudar als alumnes de Secundària a oferir, in situ i durant la visita, les explicacions adients i adequades. Els professors-tutors (Esther Lozano i Marta Serrano) van actuar, únicament, com observadors al llarg de tota l'activitat en la qual vam sumar un total de més de 50 participants, comptant professorat i alumnat: 28 alumnes de Secundària; 17 d'Universitat (dels 21 matriculats a l'assignatura d'Art Clàssic) i un total de 9 professors de Secundària (d'Instituts públics i Col·legis concertats i també privats).

Tal i com estava previst, es van realitzar les quatre sessions programades:

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

28/10: Comitium

La jornada anomenada Comitium va consistir en la visita de l'alumnat del Grau d'Història de l'Art a l'Institut Jaume I de Salou. Durant la sessió, de dues hores de durada, es va plantejar l'activitat als nostres estudiants i van començar a treballar amb les qüestions més bàsiques, com l'establiment dels grups. Ràpidament van ser conscients de la necessitat de crear un espai, que anomenarien L'Égida de Minerva: una plataforma virtual per afavorir una col·laboració efectiva i productiva entre els estudiants dels dos àmbits.

26/11: Concilium i Plebiscita

Aquesta sessió va fer-se al Campus Catalunya de la URV, que va acollir a l'alumnat de l'INS Jaume I durant una tarda que es va organitzar en dos blocs després de visitar les instal·lacions de la Facultat i del CRAI per fomentar l'interès per la recerca bibliogràfica i documental. El primer, anomenat Concilium, va consistir en una exposició d'idees o Brainstorm. Es van argumentar i es van discutir les propostes d'itinerari treballades des de feia més o menys un mes, que eren dues d'acord als dos nombrosos grups que es van organitzar durant la primera sessió. Un cop exposats els itineraris, argumentades les raons per escollir determinats monuments i defensat l'ordre de visita, va inaugurar-se el segon bloc, anomenat Plebiscita, on l'alumnat havia d'escollir l'itinerari final en el qual s'havien d'implementar els aspectes de l'itinerari descartat (com per exemple, recreacions pictòriques, teatralitzacions, etc.).

9/12: Jornada L'aprenentatge recíproc de l'alumnat d'Història de l'Art a través d'una experiència d'innovació docent

El tercer dia estava dirigit al professorat de Secundària i va consistir en una reunió informativa i formativa de l'activitat realitzada i que estava a punt de culminar. La tarda es va distribuir en tres sessions. La primera, Del Comitium al Plebiscita: presentació de l'experiència docent, consistia en explicar, als professors assistents, la prova pilot que estavem a punt d'acabar insistint en la finalitat i els objectius que volíem assolir amb aquesta experiència sense intenció de fer cap mena de valoració. La segona, Del Comitium a l'itinerari per Tarraco: exposició de l'experiència docent, consistia en la presentació, per part de quatre alumnes voluntaris tant de la Universitat (Joan Vendrell i Sònia Morales) com de l'INS Jaume I (Elisa Solé i Natalia Gamo) de la seva experiència personal i com a representants dels seus col·legues. Finalment, una tercera sessió, Valoració dels resultats: noves propostes i nous reptes per estimular col·laboracions, va estar destinada a debatre entorn l'experiència, que va catalogar-se com de "molt positiva" per part de professors i alumnes, encara que també es manifestaren alguns problemes i dificultats sobre els quals caldria treballar en futures ocasions. Va concloure la jornada amb una diàleg sobre la necessitat -o no- de la creació de noves iniciatives per generar sinèrgies continuades entre secundària i universitat, discussió que, lligada a una sèrie

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

---

d'arguments ja establerts (12), no pretenia altra cosa que valorar els resultats i desenvolupar noves propostes i nous reptes per estimular col·laboracions futures.

11/12: Itinerari per Tarraco

Tarda destinada a la visita in situ organitzada pels alumnes d'ambdúes etapes formatives. L'activitat va concloure a una institució de reconegut prestigi dins l'àmbit del patrimoni i la recerca a Tarragona, la Reial Societat Arqueològica Tarraconense (13) on, després de ser rebuts per la seva Presidenta, el seu President Honorari i el Secretari de la institució (Pilar Alió, Rafael Gabriel i Oscar Martín), i de fer una valoració i clausura de l'activitat, es va oferir als estudiants de Secundària i de Grau un berenar de comiat.

Després de l'activitat col·laborativa dels estudiants, les professores vam valorar amb nota numèrica la tasca realitzada. L'avaluació dels alumnes va dur-se a terme mitjançant evidències de dos tipus: per una banda, els materials com els textos escrits que penjaven a l'Ègida de Minerva, els documents de difusió que atorgaven el dia de la visita als assistents -com tríptics, dibuixos o plànols-, i el portafolis que lliuraven al finalitzar l'activitat. Per una altra, es va avaluar mitjançant una rúbrica creada ad hoc les presentacions orals realitzades durant les sessions conjuntes a l'Institut i a la Universitat i durant la visita a la Tarragona romana.

5.- Valoració de l'activitat

Els objectius principals de posar en pràctica un treball conjunt entre els representants de les dues etapes formatives, comptant professors i alumnes, van ser assolits amb èxit, la qual cosa ha comportat el manteniment i la consolidació de les relacions ja establertes des de cursos passats. De fet, com es va posar de manifest després de concloure l'activitat, unir Secundària i Universitat mirant de buscar sinèrgies que involucrin ambdúes etapes formatives és un camp que hem d'explorar. I, encara més, si en aquestes sincronies participen activament els alumnes.

D'acord amb les evidències avaluatives, com per exemple els portafolis, els alumnes van valorar l'activitat que, unànimement, consideraren molt positiva, original i gratificant, no només per haver estat capaços d'assolir els continguts i competències i, de manera responsable, treballar en equip desenvolupant habilitats socials fonamentals per la vida diària, sinó també per l'experiència que havien tingut oportunitat de viure. No ens consta una altra experiència d'aquest tipus en la que els alumnes siguin co-responsables del resultat final. No obstant això, va ser possible detectar alguna feblesa que, per futures experiències, caldrà tenir present: la dificultat de comunicació entre els dos grups d'alumnes al llarg de la preparació i organització de l'itinerari. A més, el nombre de trobades presencials el consideraren escas i la

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

---

creació de l'Ègida de Minerva no resultà efectiva en aquest sentit, el que tingué conseqüències en la gestió de determinats desacords o desavinences i en la organització del treball (14).

Som conscients del caràcter pilot i d'assaig de la proposta i, malgrat les febleses, hem iniciat un camí de futur que, tant per alumnes com professors, suposa, al marge de l'aprenentatge recíproc, una experiència inoblidable (15). En aquest sentit, són il·lustratius els termes dels alumnes reflectits als seus treballs i la repercussió mediàtica que va tenir l'activitat a la plana web de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense i a la de l'INS Jaume I on, a més, es va realitzar una exposició de l'activitat coincidint amb les Jornades de Portes obertes (16).

6.- Conclusions

Hem assolit amb èxit una experiència pilot que integra activament part de l'alumnat de Secundària i d'Universitat. A través de d'una pràctica d'innovació docent, s'ha garantit el seu rol actiu i el seu aprenentatge recíproc i col·laboratiu, doncs l'alumne ha estat el veritable protagonista mentre que els professors van assumir, només, el rol d'observadors i avaluadors. Amb l'activitat hem afavorit la missió de la Universitat de la transferència i difusió dels coneixements, i hem proveït un apropament a la cultura universitària (no oblidarem que el dia que els alumnes de l'INS Jaume I es van desplaçar al Campus Catalunya de la URV van visitar, entre altres àmbits i acompanyats dels alumnes del Grau, el Centre de Recursos per l'Autoaprenentatge i la Investigació).

A més de l'experiència de l'alumnat, hem dissenyat com a docents nous mecanismes per assolir un diagnòstic compartit i un pla de treball conjunt entre els docents de les dues etapes formatives, generant espais compartits i intercanvis d'estratègies docents per tal d'encoratjar als estudiants a millorar les seves competències i els seus resultats d'aprenentatge a través de noves estratègies educatives vinculades a activitats de caràcter professionalitzador amb el format de simulacre o PBL.

Aquesta activitat constitueix un exemple de col·laboració entre els centres de Secundària i els universitaris que, malauradament, és singular i excepcional. És una experiència que va més enllà de la docència universitària, que neix amb la voluntat de donar a conèixer la Universitat als estudiants de Secundària i que pot servir per la motivació d'alumnes que d'altra manera no anirien a la Universitat (17). Al marge de les petites dificultats a l'hora de dur-la a terme (18), proposem introduir aquest tipus d'activitats d'innovació docent en els curricula universitaris i en la programació de les assignatures de Secundària, així com trobar els mecanismes per reconèixer l'esforç docent del professorat que, en un futur, vulgui participar.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

4.1. FIGURA O IMATGE 1

4.2. FIGURA O IMATGE 2

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

4.3. FIGURA O IMATGE 3

4.4. FIGURA O IMATGE 4

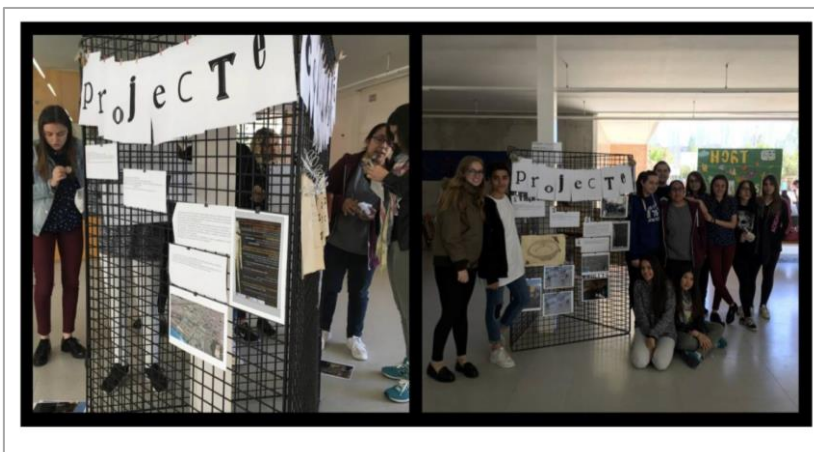
IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

4.5. FIGURA O IMATGE 5

4.6. FIGURA O IMATGE 6

5. NOTES I REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

(1) Dins d'aquest àmbit, resulten interessants, entre d'altres referències bibliogràfiques, les reflexions d'Estepa, J. (2001), El patrimonio en la didáctica de las ciencias sociales: obstáculos y propuestas para su tratamiento en el aula, "Íber", 30, pp. 93-105; Cuenca, J. M. (2002), El patrimonio en la didáctica de las Ciencias Sociales. Análisis de concepciones, dificultades y obstáculos para su integración en la enseñanza obligatoria, tesis doctoral, Universidad de Huelva. <http://hdl.handle.net/10272/2648> [consultat el 29/04/2016]; González, N. (2007), L'ús didàctic i el valor educatiu del patrimoni cultural:, tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona; i Calaf, R. (2009), Didáctica del patrimonio. Epistemología, metodología y estudios de casos, Gijón.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

---

(2) Aquests dos seminaris tenien com objectiu fonamental analitzar i aprofundir sobre l'epistemologia i problemàtica de la Història de l'Art des de visions dels professionals de dins i des de fora de la pròpia disciplina. Dins el primer van participar, com a convidats, Rafael Martínez, de la Diputació de Palència (responsable del Departamento de Cultura), que oferí la conferència *La Historia del Arte y su destino social*. El grado universitario desde fuera de la Universidad; Gerardo Boto, Professor Titular de la Universitat de Girona que intervingué amb *Interseccions epistemològiques de la Història de l'Art amb d'altres disciplines: estat de la qüestió*; per la seva banda, Javier Martínez de Aguirre, Catedràtic de la Universidad Complutense de Madrid presentà *¿Crisis de identidad, crisis de crecimiento? Una reflexión desde la implantación del Grado en Historia del Arte*; Esther Lozano, Professora Tutora de la UNED, i Professora-Tutora de Secundària de l'INS Jaume I de Salou, oferí *Per a un ensenyament de base de la Història de l'Art: percepcions des de Secundària i Batxillerat*; mentre que, finalment, Alejandro García Avilés, Catedràtic de la Universidad de Murcia i membre d'ANECA, presentà *La Historia del Arte del siglo XXI: en busca del tiempo perdido*. Dins el segon workshop, realitzat tot just un any després, César García de Castro, Arqueòleg de la Consejería de Educación, Cultura y Deporte del Principado de Asturias presentà la conferència *La Historia del Arte y la Arqueología, ¿una relación condenada al fracaso? Propuestas sobre las que trabajar*; Jorge Portal, Arquitecte responsable del Pla Director de la Restauració del Monestir de Poblet oferí *L'Historiador de l'Art: el seu paper en els projectes de restauració del patrimoni arquitectònic*; Màrius Vendrell, Professor Titular de la Universitat de Barcelona-Patrimoni 2.0 presentà *La Història de l'Art distant de l'anàlisi científic? Visió de la professió dins l'àmbit de la conservació*; José Ángel Montañés, Periodista de El País (Àrea de Cultura) intervingué amb *La Historia del Arte desde un punto de vista periodístico: encuentros y desencuentros de una relación condenada a entenderse*; Isabel Salgado, Subdirectora de l'Àrea de Cultura de la Fundació La Caixa presentà *La Història de l'Art del segle XXI. Legitimació i legitimitat de la disciplina en el món de l'exhibició de les obres artístiques*; mentre que, finalment, Rosa Maria Guijarro, Catedràtica de Secundària de l'INS Jaume I de Salou intervingué amb *La Historia del Arte en Secundaria: pronósticos y diagnósticos sobre los que recapacitar*.

(3) Per tal de pensar i debatre sobre els problemes amb els quals s'enfronten els docents de les assignatures d'Història de l'Art (en aquell moment, només a II de BAT) i de reflexionar sobre els continguts i metodologia que empren els professors de les dues etapes, van assistir, com a convidats, Joan Ramon Triadó, Catedràtic de la Universitat de Barcelona i coordinador de les PAU, que presentà la conferència *Les proves d'accés a la Universitat. Què són i com són: valoracions generals*; Rosa Maria Guijarro, Catedràtica de Secundària de l'INS Jaume I de Salou, oferí *Els plans d'estudi i el currículum: qüestions per debatre*; Héctor Calvo, professor de Secundària de l'Estonac-Ensenyança de Tarragona, presentà *L'assignatura d'Història de l'Art. Visió des d'una institució concertada*; Esther Lozano, Professora Tutora de la UNED i Professora-Tutora de Secundària de l'INS Jaume I de Salou, intervingué amb *És necessari generar ponts entre Secundària i la Universitat? Visió a dues bandes*; mentre que

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

Licia Buttà, Professora Agregada de la URV, presentà Diàlogos sobre arte: una iniciativa ya consolidada.

(4) Encara que sense cap suport econòmic, el grup està coordinat per Esther Lozano (des de Secundària) i Marta Serrano (des de la Universitat) i en formen part, en l'actualitat, nou professors que treballen molt activament al llarg de les sessions i fora d'elles (via online), que hem anat organitzant al llarg d'aquest curs 2015-2016: Angel Gasol de l'Escola Campjoliu (L'Arboç), Rosa Maria Guijarro de l'INS Jaume I (Salou), Mar León de l'INS d'Altafulla (Altafulla), Juan Carlos Lozano de l'Escola Superior de Disseny i Art Llotja (Barcelona), Blanca Porres Sánchez de l'Escola Mare de Déu del Carme (Tarragona), Enrique Rabassa Soler, de l'INS Jaume I (Salou), i Begonya Travieso de l'Escola Mare de Déu del Carme (Tarragona). Aprofitem aquestes línies per agrair-los no només la seva disponibilitat, sinó també la seva feina, tan ben feta, entusiasta i il·lusionant.

(5) Mitjançant la creació de nous materials basats en les competències, amb la implicació dels professors universitaris en Treballs de Recerca, o amb alguns cursos de formació, per citar alguns exemples. En l'actualitat estem treballant sobre possibles projectes en els quals els professors de Secundària aportin noves eines als professors d'Universitat per tal d'afavorir una millora en les tècniques docents i d'aprenentatge dels primers anys dels Graus.

(6) Per dur a terme aquesta activitat ha estat imprescindible el finançament econòmic de la Facultat de Lletres i del Departament d'Història i Història de l'Art de la URV, així com el recolçament en la cessió dels espais de treball per part de l'INS Jaume I de Salou i de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense. Agraïm a Montse Vallés (Directora de l'INS Jaume I de Salou), Oscar Martín (Secretari de la RSAT) i Pilar Alió (Presidenta de la RSAT) la seva amabilitat i disponibilitat.

(7) Competències que són de l'assignatura d'Història de l'Art de II de BAT, doncs les de I de BAT, durant el curs 2015-2016, no van ser publicades al DOGC.

(8) Sobre aquest tipus d'aprenentatge remetem a Zañartu Correa, L. (2003), Aprendizaje Colaborativo: Una nueva forma de diálogo interpersonal y en red, "Revista digital de educación y nuevas tecnologías", 28, s/p [disponible en <http://contexto-educativo.com.ar/2003/4/nota-02.htm>]; y Panitz, T. y Panitz, P. (1998) "Encouraging the Use of Collaborative Learning in Higher Education", dins Forest, J. J. (ed.) Issues Facing International Education, Nova York.

(9) Front l'ensenyament directe i de classes magistrals, l'ensenyament basat en projectes o tasques integrades suposa una garantia didàctica pel desenvolupament de les competències clau i per l'efectiu aprenentatge dels continguts del curriculum.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

---

(10) Per tal de conèixer i acreditar el treball fet pels alumnes i així poder ser avaluat amb garanties. Vegi's Cano, E. (2005), El portafolios del profesorado universitario. Un instrumento para la evaluación y para el desarrollo profesional, Barcelona; Klenowsky, V. (2005), Desarrollo del Portafolios para el aprendizaje y la evaluación, Madrid; Colén, T. et alii. (2006), La carpeta de aprendizaje del alumno universitario. La autonomía del estudiante en el proceso de aprendizaje, Barcelona; o Rodríguez, J. (2012), El aprendizaje de los estudiantes universitarios y el portafolio. Biennale internationale de l'éducation, de la formation et des pratiques professionnelles, Paris: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00766162/document> [consultat el 12 de setembre de 2015]

(11) Com conèixer les coordenades espai-temporals (diacronia i sincronia) i els límits i interrelacions geogràfiques i culturals de la Història de l'Art (A1); Aplicar les diferents metodologies d'aproximació a la Història de l'Art i la seva contingència històrica –Historiografia de l'Art- (A8); o Conèixer els mitjans instrumentals aplicats a la Història de l'Art: gràfics, dibuix artístic i linial, fotografia, imatge en moviment, etc. (A15).

(12) Hi ha una veritable necessitat sobre la creació d'espais compartits? Quin ha de ser el rol de professors i alumnes en aquest tipus d'activats? Quins són els tipus d'activitats més factibles, com han de ser i quan s'han de realitzar? Pros i contres.

(13) La RSAT és una associació cultural que impulsà la creació d'un museu propi que acabà integrant el que ara és el Museu Arqueològic de Tarragona. Ha realitzat excavacions arqueològiques, ha estimulat l'estudi al voltant de la Tarragona romana, però també d'altres períodes històrics de la ciutat, i és una veu crítica que encara avui s'alça en defensa del patrimoni cultural tarraconense. Actualment publica la revista *Bulletí Arqueològic*, amb amplia difusió en la comunitat científica de l'estat i d'arreu del món. Més detalls dins <http://www.arqueologica.org/la-rsat/>

(14) En aquest sentit convidrà tenir en compte bibliografia com Amorós, L. (2009), Weblogs para la enseñanza-aprendizaje, "Pixel Bit, Revista de Medios y Educación", 35, pp. 61-71; Solano, I. M^a y Sánchez, M^a. M. (2010), Aprendiendo en cualquier lugar. El podcast educativo, "Pixel Bit. Revista de Medios y Educación", 36, pp. 125-139; o també Sobrino, D. (2011), El blog en el aula de historia: experiencias didácticas, "Íber", 68, pp. 92-99.

(15) Tal i com va quedar reflectit al feedback de l'activiat, via oral o bé escrita (portafolis, participació en la jornada amb els professors, etc.).

(16) El maig de 2016: <http://www.arqueologica.org/2015/12/12/innovadora-experiencia-docent-entre-alumnos-dhistoria-de-lart-de-lies-jaume-i-i-de-la-urv/> i [facebook.com/institutjaumeprimersalou](https://www.facebook.com/institutjaumeprimersalou).

(17) En la línia en la que fa anys treballa el Campus Ítaca de la Universitat Autònoma de Barcelona durant les vacances d'estiu, programa socioeducatiu l'objectiu del qual és

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

---

incentivar que els alumnes de 3r d'ESO continuïn la seva formació un cop acabada l'etapa obligatòria. Vegi's pazines.uab.cat/capunitaca/es [consultat el 10/04/2016].

(18) Com per exemple, la distància física entre els dos centres participants (12 km.), horaris del transport públic, autoritzacions dels pares dels alumnes menors d'edat, etc.